

в багато разів більша від ваги людини. Найсуттєвіше значення має кора великих півкуль головного мозку, а особливо – для складних форм поведінки, становлення нервово-психічних функцій. Кора великих півкуль людського мозку і за своєю будовою набагато складніша, ніж у будь-якої тварини. Коли в корі мозку орангутанга близько 1 млрд нервових клітин, то в корі людського мозку – 14-16 млрд клітин.

На особливу увагу заслуговує питання про спадковість інтелектуальних здібностей, на яких базується розвиток розумових і пізнавальних сил. Учені-генетики, спираючись на ґрунтовні дослідження, довели, що нормальні люди здатні практично до необмеженого духовного розвитку, оскільки можливості людського мозку необмежені. Приклад — засновникові кібернетики Норберту Вінеру було в 14 років присвоєно звання професора.

У процесі експериментальної роботи вивчалися генеалогічні особливості відомих родин – музикантів, поетів, громадських діячів, астрономів та ін. Було зафіксовано ряд спадкових закономірностей. Так, **серед живописців** ми зустрічаємо спадкові таланти у фон дер Вельда, Ван Ейка, Мурільо, Веронезі, Белліні, Карраччі, Корреджо, Мієріс (Mieris), Бассано, Тінторетто, а також в сім'ї Кальєрі, що складалася з дядька, батька і сина, і особливо в сім'ї Тіціана, що дала цілий ряд живописців.

Серед поетів можна вказати на Есхіла, в якого два сини і племінники були також поети; Свіфта – племінника Драйдена; Лукана – племінника Сенеки, Тассо – сина Бернарда; Аріосто, брат і племінник якого були поети; Аріостана з двома синами, що теж писали комедії; Корнеля, Расина, Софокла, Кольріджа, сини і племінники яких володіли поетичним талантом.

Серед біологів слід відмітити наступні родини: Дарвіна, Ейлера, Декандоля, Гуку, Гершеля, Жюсьє, Жоффруа, Сент-Ілера. Сини самого Аріостотеля (батько якого був учений-медик), Нікомах і Каллісфен, а також племінники були добрими ученими.

Син астронома Кассіні був теж відомим астрономом, його племінник у 22 роки став членом Академії наук, онучатий племінник – директором обсерваторії, а племінник правнука прославився як натураліст і філолог.

Науковець Гальтон, часто поєднує талановитість з геніальністю, зазначає, що шанси родичів знаменитих людей, що стали або мають стати видатними, відносяться як: 15,5:100 – для батьків; 13,5:100 – для братів; 24:100 – для синів. У першому випадку спорідненості: шанси батька – 1:6; шанси кожного брата – 1:7; кожного сина – 1:4. В другому випадку: шанси кожного діда – 1:25, кожного дядька – 1:40, кожного внука – 1:29. У третьому випадку: шанси кожного члена приблизно 1:200, за винятком двоюрідних братів, для яких, – 1:100. Це означає, що з шести випадків лише в одному батько знаменитої людини є і сам людиною видатною; в одному випадку з семи брат знаменитої людини також відрізняється видатними здібностями; в одному випадку з чотирьох син успадковує видатні інтелектуальні чи інші спадкові властивості батька тощо [1].

Висновок. Від природи діти мають неоднакові інтелектуальні здібності. Тому шкільні навчальні програми передбачають створення однакових умов для розвитку задатків і здібностей усіх учнів шляхом диференціації та індивідуалізації навчального процесу ЗНЗ.

Попри отримані важливі результати, слід зазначити, що подальшого дослідження потребують й інші фактори, що впливають на формування особистості – виховання й середовище. Оскільки їх вплив є також дуже важливим у процесі цілеспрямовано формування дитячої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальтон Ф. *Наследственность таланта. Ее закон и последствия.* – СПб., 1875. – С. 3.
2. Костюк Г.С., *Навчально – виховний процес і психічний розвиток особистості.* - К., 1989. - 109с.
3. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. *Педагогіка.* –К.:Знання, 2007. –С. 52– 57.
4. Кушнірук С.А. *Педагогіка. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів педуніверситетів.* - К.: НПУ, 2011. - 472 с.
5. Кучеренко М.С., Вервес Ю.Г., Балан П.Г., Войціцький В.М. *Загальна біологія: Підручник для 11 класу.* – К.: «Генеза», 2005. – С. 186-243.
6. Мойсеюк Н.Є. *Педагогіка: Навчальний посібник — 5-те вид., виправ. і доп.,* – К., 2009. – С.52 – 86.
7. Скрипченко О.В., Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. *Довідник з педагогіки і психології. Навч. посібн. для викладачів, аспірантів та студентів.* - К.: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2000.

УДК 159.922.72

Козачук С.А.

КРИТЕРІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Стаття посвячена проблемі критеріїв пізнавальної активності молодших школярів. Освітлена актуальність проблеми. Излагаються анализ психолого-педагогической литературы и обобщение результатов экспериментальных исследований по теме. На основе анализа и обобщения определены следующие критерии познавательной активности младших школьников: уровень знаний, умений и навыков; любознательность; надситуативность; энергичность; интерес, позитивная учебная мотивация; эмоциональность; инициативность; самостоятельность при выполнении заданий различной сложности; регулярность выполнения домашней работы; добросовестность, старательность и тщательность при выполнении заданий; самоконтроль и самоорганизованность во время занятий; настойчивость.

Постановка проблеми. Життя в умовах сучасності пов'язане з тим, що людина мусить відповідати на нові виклики, які постають перед нею. Глобалізація, динамізм, нестабільність, інтенсивний розвиток засобів зв'язку, перенасиченість інформаційного простору, новітні технології – усі ці ознаки ХХІ століття свідчать про особливі, підвищені вимоги, які наш час висуває до різних сфер та якостей особистості, зокрема, її пізнавальної активності. Тож перед національною системою освіти наразі постає актуальне завдання всебічного сприяння розвитку пізнавальної активності тих, хто навчається з урахуванням їх вікових особливостей.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема пізнавальної активності належить до традиційних тем вітчизняної психолого-педагогічної науки. До різних аспектів проблеми зверталися у своїх дослідженнях відомі вчені: Л.П.Аристова, Д.Б.Богоявленська,

О.І.Вишневецький, Д.В.Вількєєв, Д.Б.Годовікова, М.О.Данілов, Б.П.Єсіпов, М.І.Лісіна, А.К.Маркова, О.М.Матюшкін, М.І.Махмутов, В.О.Моляко, В.І.Лозова, Н.О.Половнікова, О.Я.Савченко, О.В.Скрипченко, І.Ф.Харламов, Т.І.Шамова, Г.І.Щукіна та інші. Психологічні особливості пізнавальної активності молодших школярів вивчалися Н.В.Гродською [1], М.Мамажановим [2]. Педагогічний ракурс проблеми пізнавальної активності учнів початкових класів було висвітлено у працях Ш.А.Амонашвілі [3], І.Л.Вікторенко [4], [5], Л.Д.Воронцової [6], Г.І.Коберник [7], [8], Л.В.Хітяєвої [9], Л.Я.Чосік [10] та ін.

Водночас, на тлі багатогранності вивчення пізнавальної активності та її високої актуальності, окремі аспекти феномену дотепер залишаються недостатньо дослідженими. Серед них, зокрема, проблема критеріїв пізнавальної активності молодших школярів.

Метою статті є визначення критеріїв пізнавальної активності молодших школярів – ознак, на основі яких уможливується з'ясування її індивідуальних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік – це час, коли відбуваються стрімкі кількісні зміни та якісні перетворення у когнітивній сфері дитини. Пізнавальна активність молодших школярів перебуває у стані становлення та інтенсивного розвитку. А втім, для того, щоб з'ясувати особливості розвитку цієї властивості у конкретного учня, вчителів та психологів потрібні визначені критерії – ознаки що уможливають оцінку та характеристику явища.

Наразі у психолого-педагогічній науці залишаються нез'ясованими чіткі та узгоджені критерії пізнавальної активності учнів початкових класів. Проте, під різним кутом зору науковці зверталися до окремих аспектів цієї проблеми. Тож з розглянемо показники та ознаки, якими користувалися дослідники, що вивчали пізнавальну активність молодших школярів.

Так, М.Мамажанов [2], досліджуючи психологічні особливості зв'язку пізнавальної активності з самооцінкою у молодшому шкільному віці, до показників пізнавальної активності відносить: допитливість школяра, що виявляється у змістовних запитаннях; ініціативність його дій – участь у дискусіях, обговореннях; засвоєння інформації за межами шкільного навчання; володіння засобами вирішення інтелектуальних завдань, орієнтацію на спосіб дії; самостійність мислення, критичність і самокритичність тощо.

І.Л.Вікторенко [4], [5], вивчаючи пізнавальну активність молодших школярів у процесі їхнього спілкування з батьками, критеріями, що найбільш повно охоплюють різні сторони пізнавальної активності учнів, вважає енергійність, сумлінність у реалізації конкретних дій, старанність, ретельність, готовність оволодівати знаннями та прагнення самостійно здобувати їх, вибір способів діяльності, використання здобутих знань у нових ситуаціях, ініціативу, самостійність, інтерес, новизну, оригінальність, оптимальність.

Суттєвими ознаками пізнавальної активності молодших школярів у процесі вивчення математики Г.І.Коберник [7], [8] вважає емоційні прояви (задоволеність шкільним навчанням; посилений інтерес до предмету, захопленість новим матеріалом, оптимістичний стан на уроках); інтелектуальні показники (постановку питань, спрямованих на поглиблення змісту почутого, побаченого, прочитаного; бажання доповнити або конкретизувати відповіді однокласників; мисленнєву та мовленнєву активність тощо); вольові риси (самостійність під час виконання завдань підвищеної складності; прояви настійливості, терпіння під час долавання труднощів у навчальному процесі; самоорганізованість під час учбової діяльності і т.п.), а також рівень сформованості навчальних умінь, навичок самоконтролю, самоорганізації в навчальних ситуаціях; репродуктивний, продуктивний та творчий характер оперування набутими знаннями.

Узагальнення показників, запропонованих дослідниками для оцінювання пізнавальної активності молодших школярів дозволяє визначити такі її основні критерії: рівень засвоєних знань, володіння відповідними вміннями та навичками; допитливість; надситуативність; енергійність (працездатність – спроможність до тривалого напруження під час занять); інтерес, позитивна пізнавальна мотивація до вивчення предмету; виразність та інтенсивність емоційних проявів, пов'язаних з навчанням; ініціативність; самостійність (автономність) у процесі виконання завдань різної складності; регулярність виконання домашніх робіт; сумлінність, старанність та ретельність у виконанні завдань; самоконтроль та самоорганізованість під час занять; наполегливість.

Оскільки найбільш суттєвими характеристиками активності є особистісна, внутрішня потреба людини діяти, здійснювати себе у світі, а також здатність виявляти ініціативність, самостійність, надситуативність; підніматися над обставинами; докладати зусилля для подолання певних зовнішніх та внутрішніх обмежень; робити вільний, свідомий вибір, запропоновані критерії, на нашу думку, досить повно і всебічно характеризують пізнавальну активність молодших школярів і можуть бути використані для визначення та оцінки її індивідуальних особливостей.

Висновки. В умовах глобалізації та інформатизації, що є невід'ємними ознаками XXI століття, проблема пізнавальної активності особистості набуває нового звучання і особливої актуальності. У цьому контексті значущим є з'ясування критеріїв оцінки пізнавальної активності, що уможливають визначення особливостей пізнавальної активності учнів. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми та узагальнення результатів експериментальних досліджень дотичної тематики дозволили визначити основні критерії пізнавальної активності з урахуванням періоду молодшого шкільного віку. До них належать: рівень знань, вмінь та навичок; допитливість; надситуативність; енергійність; інтерес, позитивна учбова мотивація; емоційність; ініціативність; самостійність; регулярність виконання домашніх робіт; сумлінність, старанність та ретельність у виконанні завдань; самоконтроль та самоорганізованість під час занять; наполегливість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гродская Н.В. Изучение эффективности учебных действий у младших школьников как условие развития их познавательной активности / Н.В.Гродская // *Формирование познавательной активности школьников: Сб. науч. тр. / Под ред. В.И.Лозовой.* – Харьков: Харьк. гос. пед. ин-т, 1988. – С. 43 – 49.
2. Мамажанов Махмуд. Психологические особенности связи познавательной активности с самооценкой в младшем школьном возрасте: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / Махмуд Мамажанов. – М., 1981. – 22 с.
3. Амонашвили Ш.А. Развитие познавательной активности учащихся / Ш.А. Амонашвили // *Вопросы психологии.* – 1984. – № 5. – С. 36 – 41.

4. Вікторенко І.Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / І.Л. Вікторенко. – Харків, 2002. – 20 с.
5. Вікторенко І.Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками. Дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / І.Л. Вікторенко. – Слов'янськ, 2001. – 180 арк. + дод. 135 арк. – Бібліогр.: арк. 158-180.
6. Воронцова Л.Д. Взаимосвязь воспитания познавательной и общественной активности младших школьников в учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики». – Москва, 1989. – 16 с.
7. Коберник Г.І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах диференційованого навчання (на матеріалі уроків математики): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.І. Коберник. – Київ, 1995. – 23 с.
8. Коберник Г.І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах диференційованого навчання (на матеріалі уроків математики): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.І. Коберник. – Київ, 1995. – 232 л.
9. Хитяєва Л.П. Активизация познавательной деятельности младших школьников средствами наглядности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Л.П. Хитяева. – Киев, 1985. – 24 с.
10. Чосік Л.Я. Дидактична організація навчального матеріалу підручника як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів (на матеріалі математики): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л.Я. Чосік. – Київ, 1995. – 24 с.

УДК 001.89 – 057.87

Кушнірук С.А.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. В статті розглянуто організацію науково-дослідницької роботи студентів, яка застосовується в педагогічному університеті. Виділено види та форми наукової роботи студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки.

Освіта і наука є показниками розвитку держави, суспільства, економіки та важливими чинниками інтеграції України у світову спільноту. Розвиток держави в освітньо-науковому секторі наразі характеризується інтеграцією зусиль наукової, освітньої та навчальної діяльності в підготовці високо кваліфікованих учителів, сприяє єдності освіти та наукових досліджень.

Тому сучасні особливості освіти зумовлюють зміни концептуальних засад наукової діяльності вищих педагогічних закладів України, серед яких невід'ємною складовою навчального процесу виступає науково-дослідна робота студентів (далі – НДРС).

Нормативно-правовою основою науково-дослідної діяльності студентів є Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», Концепція державної цільової програми «Наука в університетах» на 2008-2012 рр., рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи», Статут НПУ імені М.П. Драгоманова та інші нормативно-правові акти з питань наукової і науково-технічної діяльності, освіти, захисту авторських і суміжних прав тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У Державній цільовій науково-технічній і соціальній програмі «Наука в університетах» на 2008-2012 рр. наголошується: 1) в Україні науково-дослідна робота нерідко стоїть окремо від процесу навчання; 2) одними із шляхів подолання кризи в університетській освіті є забезпечення участі студентів у наукових дослідженнях в університетах та їх стажування у провідних наукових установах Національної та галузевих академій наук; 3) підтримка участі студентів та молодих учених у міжнародних конференціях, семінарах і симпозиумах [4]. Тому завдання викладача вищої школи: створення умов для привертання уваги студентів до науково-дослідної роботи, оснастивши їх методами й прийомами творчої діяльності.

Аналіз монографій, навчальних посібників, дисертаційних досліджень останніх років з проблеми дослідження наукової діяльності студентів дозволяє нам стверджувати, що НДРС забезпечує стійкий взаємозв'язок між навчальними дисциплінами й науковою діяльністю, що проводиться кафедрами й науковими структурними підрозділами ВНЗ; розвиває творчий потенціал студентів шляхом поглиблення їх теоретичних знань та одержання навичок практичної роботи за фахом; сприяє розкриттю дослідницьких умінь майбутніх вчителів тощо. В дисертаційних дослідженнях Г. Кловак, О. Мартиненко, О. Микитюк, Н. Пузирьової, П. Горкуненко, М. Князян, Є. Кулик, А. Сологуб, О. Глушенко, Т. Калашникової, А. Козлов, Т. Торгашіної, З. Сазонової та ін. чітко зазначається, що спостерігається чітка тенденція відчуження кафедр ВНЗ від великої науки у зв'язку з обмеженням кола фундаментальних та прикладних досліджень виключно методичними розробками, які не забезпечують їх конкурентоспроможності у світовий науковий простір. Але й до нині у викладачів і студентів існує ряд негативних стереотипів, відповідно до яких відбувається вона виключно в позааудиторний час.

Метою даної статті є розгляд основних видів та форм науково-дослідної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки.

Аналіз літератури засвідчив, що існує ціла низка підходів до визначення сутності понять «науково-дослідна діяльність студентів» (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні напрямки дослідження змісту та сутності поняття

«науково-дослідна діяльність студентів»